

همه به مشاوره و راهنمایی نیاز دارند کودکان بیشتر!

نشستی با احمد صافی
پیشکسوت و صاحب‌نظر در
راهنمایی و مشاوره‌ی تحصیلی

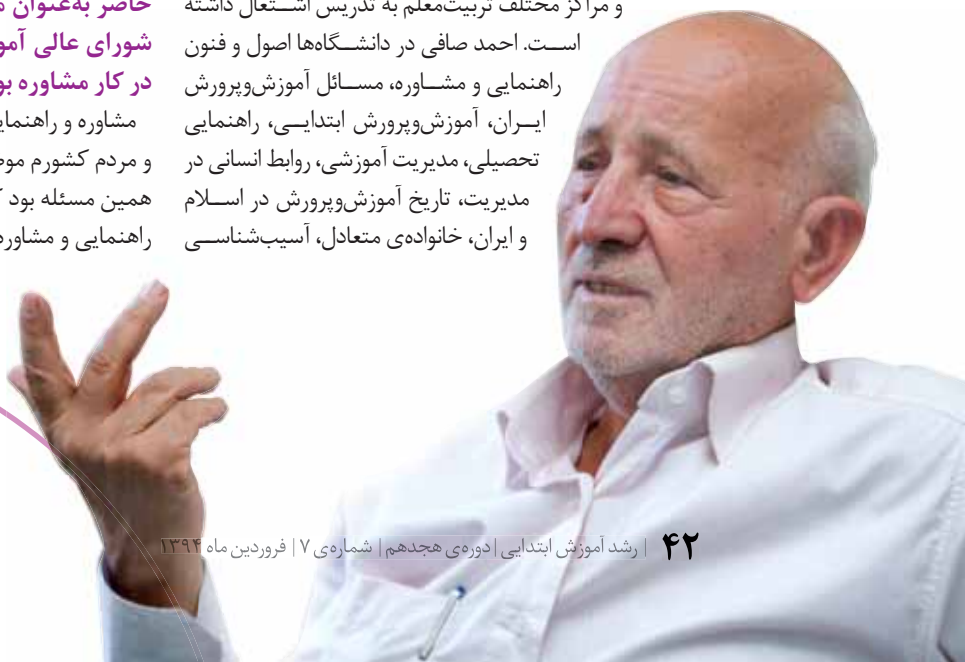
محمد دشتی
عکس: رضا بهرامی

خانواده، کارورزی در مشاوره، تجربه‌ی عملی و کارورزی در معلمی، فنون و روش‌های تدریس، مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، مشاوره‌ی تحصیلی، راهنمایی و مشاوره‌ی شغلی و تعدادی دیگر از دروس رشته‌های مختلف مراکز تربیت‌معلم را تدریس کرده است. حاصل این دوره‌ها تربیت صدها معلم و دانشجو و نگارش ۳۱ کتاب غالباً با همان سرفصل‌های درسی و بعضاً با همان عناوین نظیر راهنمایی و مشاوره، سازمان و قوانین آموزش و پرورش، مسائل آموزش و پرورش ایران و نگارش قریب ۱۰۰ مقاله، اجرا و یا نظارت بر بیش از ۵۰ طرح تحقیقی است.

استادا! نام و عنوان احمد صافی به‌عنوان یک معلم موفق، با موضوع راهنمایی و مشاوره گره خورده است، کما اینکه در حال حاضر به‌عنوان مشاور وزیر آموزش و پرورش و مشاور دبیرکل شورای عالی آموزش و پرورش هم خدمت می‌کنید. چه افسوسنی در کار مشاوره بود که شما را مجذوب خود کرد؟

مشاوره و راهنمایی ما را با انسان‌ها پیوند می‌دهد و ارتباط با هم‌نوعان و مردم کشورم موضوعی بود که خیلی برای من جذابیت داشت و شاید همین مسئله بود که من را به وادی راهنمایی و مشاوره کشاند. بحث از راهنمایی و مشاوره، صحبت درباره‌ی یکی از موضوعات مهمی است که

اشاره
استاد احمد صافی برای معلمان نام‌آشناست. او متولد سال ۱۳۱۶ گلیپایگان بوده و با خاندان آیت‌الله صافی گلیپایگانی ارتباط نسبی دارد. استاد در سال ۱۳۳۴ از دانشسرای مقدماتی گلیپایگان دیپلم گرفت و بعد از پنج سال تدریس در شهرهای استان لرستان در دانشسرای عالی تهران پذیرفته شد و در سال ۱۳۴۴ در رشته‌ی آموزش ابتدایی لیسانس گرفت. سپس بعد از دو سال در رشته‌ی راهنمایی و مشاوره‌ی دانشگاه تربیت‌معلم قبول و در سال ۱۳۴۸ به‌عنوان دانشجوی ممتاز از این دانشگاه فارغ‌التحصیل شد. البته از همین سال به تدریس در این دانشگاه نیز مشغول شد که این دوره ۲۴ سال به طول انجامید. وی قریب پنج دهه در دانشگاه‌های الزهرا(س)، تربیت‌مدرس، دانشگاه تهران، شهیدبهشتی، شهیدرجایی، علامه طباطبایی و مراکز مختلف تربیت‌معلم به تدریس اشتغال داشته است. احمد صافی در دانشگاه‌ها اصول و فنون راهنمایی و مشاوره، مسائل آموزش و پرورش ایران، آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی، مدیریت آموزشی، روابط انسانی در مدیریت، تاریخ آموزش و پرورش در اسلام و ایران، خانواده‌ی متعادل، آسیب‌شناسی

موفقیت راهی جز بهره بردن از اندیشه و تجربه‌ی بزرگان صاحب‌نظر و خیرخواه ندارد.

تعریف شما از راهنمایی و مشاوره چیست؟

در تعریفی که با آن بتوانیم به دانش‌آموزان و به‌خصوص دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی که در ابتدای راه رشد و یادگیری هستند، بهتر کمک کنیم، گفته شده است: راهنمایی فرایند کمک به تک‌تک مراجعان، دانش‌آموزان، دانشجویان و یا دیگر مراجع است تا بتوانند خود و محیط خود را بشناسند و انتخابی بهتر و اصلاح داشته باشند.

در همین ارتباط دکتر غلامحسین شکوهی، استاد بزرگ تعلیم‌وتربیت می‌گوید: راهنمایی عبارت است از انطباق خصایص بین مراجع و محیط، که هرچه بین شرایط محیط و خصوصیات ویژگی‌های فرد انطباق بیشتری باشد و راهنما بتواند با دانش و تجربه‌ی خود توافق بیشتری در این بین برقرار کند، مسیر موفقیت فرد بهتر و مؤثرتر تضمین خواهد شد. در حال حاضر هم به‌خاطر اهمیت موضوع راهنمایی و مشاوره صاحب‌نظران آن را همانند تعلیم‌وتربیت می‌دانند و یا حداقل آن را تسهیل‌کننده‌ی تعلیم‌وتربیت به شمار می‌آورند. معنای این حرف این است که توجه به مشاوره و راهنمایی یک ضرورت است و تحقق هدف‌های آموزش‌وپرورش، تربیت انسانی که هدفش رسیدن به حیات طیبه است و حتی تحول در آموزش‌وپرورش در گرو بهره‌گیری از خدمات راهنمایی و مشاوره در همه‌ی دوره‌های تحصیلی، به‌خصوص دوره‌ی مهم و حساس ابتدایی است.

نکته‌ی دوم هم که باز اهمیت موضوع مشاوره را نشان می‌دهد، اینکه انسان‌ها، رغبت‌های آنان، نیازها و ویژگی‌های آنان با هم متفاوت است و توجه به این تفاوت‌های فردی و گاه جمعی کار را سخت‌تر می‌کند و همین موضوع هم باعث می‌شود نیاز به مشاوره و راهنمایی بیشتر و مهم‌تر شود، زیرا انسان‌ها، نیاز به راه‌ها و مسیرهای گوناگونی دارند که با توجه به صفات و ویژگی‌های خاص آنان، بتواند راه موفقیت را تشخیص داده و آنان را در مسیری که موفقیتشان

در همه جا به‌ویژه در دوره‌ی ابتدایی مورد توجه است. در سال ۱۳۳۵ رئیس آموزش‌وپرورش منطقه‌ی بروجرد، که مرد دانایی بود، به ما توصیه کرد در ابتدای شروع کار حتماً از روستا شروع کنیم. از آنجا به الیگودرز رفتیم و سپس در ازنا مشغول به خدمت شدم. خدا را شاکرم که پس از حدود ۴۸ سال با مرور زندگی معلمی و کاری خودم احساس کردم مدرسه‌ی ابتدایی و کار با کودکان بی‌همتاست و خداوند را شکر کردم که چنین شروع خوبی داشته‌ام.

جدای از اینکه تکلیف شد به روستا بروید و کار معلمی را شروع کنید، خودتان هم علاقه‌ای برای تدریس داشتید؟

بله! خوشبختانه خودم هم از همان ابتدای کار معلمی، عاشق خدمت در دوره‌ی ابتدایی بودم و خدا را شکر می‌کنم که بخش اعظم عمر کاری‌ام هم در این دوره صرف شده است. هیچگاه از مطالعه و نوشتن و خواندن غافل نبودم و الحمدلله این توفیق هم حاصل شد تا تجربیاتم را با بازدید از مدارس ابتدایی و راهنمایی در دیگر کشورها از جمله ژاپن و مالزی تکمیل و آن‌ها را در قالب کتاب‌هایی تقدیم معلمان عزیز کرده‌ام.

از اهمیت مشاوره و راهنمایی، در مدارس بگویید.

صاحب‌نظران در امر مشاوره و راهنمایی بر دو معنا، بیشتر از موضوعات دیگر تأکید کرده‌اند. استاد دانشمند، علامه طباطبایی، راهنمایی را ارائه‌ی طریق و کمک در نشان دادن راه‌های مختلف برای زیستن نیکوی انسان دانسته‌اند و معنی دیگر راهنمایی ایصال مطلوب است. یعنی فرد به‌گونه‌ای راهنمایی شود تا بتواند به نقطه‌ای که به‌عنوان هدف تعیین شده است، برسد. در هر دو شکل انسان نیازمند است که به‌وسیله‌ی مرشدانی راه‌های متعدد طی مسیر در زندگی شایسته را بشناسد و هم‌چنین با نحوه‌ی رسیدن به نقطه‌ی هدف نهایی آشنا شود. مشورت هم دو وجه دارد. در دین مبین اسلام هم سفارش شده است که با صاحب‌نظران مشورت کنید. حضرت محمد(ص) هم به امام علی(ع) تأکید می‌کنند که هیچ پشتیبانی محکم‌تر از مشاوره و مشورت با صاحب‌نظران نیست. مشاوره در یک معنی به مفهوم گفت‌وگوی تخصصی بین یک مراجع و یک مشاور است و مشورت را گفت‌وگوی افراد با صاحب‌نظران در مسائل متعدد زندگی دانسته‌اند تا فرد از آنان برای انتخاب راه بهتر زندگی و تصمیم‌گیری مناسب کمک بگیرد.

تأکید بر اهمیت موضوع راهنمایی و مشاوره نشان می‌دهد انسان موجودی است اجتماعی که در زندگی به راهنمایی و مشاوره‌ی دیگران و به‌خصوص بزرگان و صاحب‌نظران نیازمند است و یکی از نیازهای اساسی بشر است. این در حالی است که به لحاظ آموزه‌های مذهبی در همه‌ی ادیان توحیدی و به‌خصوص دین مبین اسلام، رستگاری و موفقیت در هر دو دنیا در گرو همین امر مشاوره و گرفتن راهنمایی از صاحب‌نظران است. معنی این حرف این است که حتی اگر کسی به دنبال مسائل اخروی خود هم نباشد، برای موفقیت در همین دنیا هم نیازمند مشاوره و راهنمایی است و برای رسیدن به

رئوف المعلمین

محمدباقر نوریان لالایی

آموزگاران و دیگر فرهنگیان با وجود سختی‌های کار معمولاً بانشاط و به‌روزند. آنچه در میان آن‌ها بیشتر دیده می‌شود، صمیمیتی است که در روابطشان با دانش‌آموزان و همکاران از خود نشان می‌دهند.

محمدباقر نوریان لالایی از دبستان انقلاب محمودآباد در استان مازندران به مناسبت روز معلم چند خاطره به نقل از همکار دوست‌داشتنی خود- حسین آقاچان‌پور- فرستاده و آن را به مناسبت اولین سال بازنشستگی وی به او تقدیم کرده است. نوریان می‌گوید: «رهنمودهای راه‌گشای این عزیز همیشه در گوش من است. او به تمیزی و پاکیزگی عادت داشت؛ چه در پوشیدن لباس‌های شاد و متین و چه در مرتب نگاه‌داشتن موهای سر و صورت.» او می‌گفت: «وقتی مشغول نوشتن روی تخته هستید، بچه‌ها پس گردن شما را می‌بینند و به آن توجه دارند. منظم و تمیز بودن شما روحیه‌ی آن‌ها را بالا می‌برد.»

خنده از لب‌های آقاچان‌پور نمی‌افتاد. او برای وصف همکاران مهربان به دنبال صفتی می‌گشت تا محبت آنان را به تمامی بیان کند، این‌گونه افراد را «رئوف‌المعلمین» می‌گفت و به شادترین آموزگاران لقب «مفرح‌المعلمین» داده بود. به نظر شما «یوسف‌المعلمین» و «صبور‌المعلمین» در این دبستان چه کسانی بودند؟ آری او در صورت و سیرت مخاطب دقیق می‌شد و اگر زیبایی در آن می‌دید، آن فرد را یوسف‌المعلمین نام می‌گذاشت.

حکایت صبور‌المعلمین هم که روشن است!

در گرو آن است، راهنمایی کند. پس تنوع انسان‌ها، گوناگونی راه‌ها، شیوه‌های متفاوت رسیدن به هدف و بی‌تجربه بودن افراد در گام‌های آغاز راه، این نیاز را ایجاد می‌کند که افراد نیازمند راهنمایی بزرگان و صاحب‌نظران باشند و این امر مهم در آموزش و پرورش از جاهای دیگر ضروری‌تر و حساس‌تر است و اهمیت آن در دوره‌های آغازین تحصیل و از جمله دوره‌ی ابتدایی دوچندان است.

با توجه به اهمیت و ضرورت بحث مشاوره و راهنمایی در دوران ابتدایی چه سفارشی در این خصوص برای مدارس و معلمان تلاشگر دوره‌ی ابتدایی دارید؟

عرض کردم که همه نیازمند مشاوره و راهنمایی هستیم و بچه‌ها و فرزندان ما در دوره‌ی ابتدایی بیشتر از همه نیاز به راهنمایی و دستگیری دارند. بچه‌ها به‌عنوان نوگلانی که تازه شروع به رشد و بالیدن کرده‌اند، حتماً باید مورد توجه بیشتری باشند و اتفاقاً معلمان عزیز ما در دوره‌ی ابتدایی باید اطلاعات لازم را در خصوص کودکان داشته باشند تا بتوانند آنان را راهنمایی و کمک کنند. شاید این فرصت وجود نداشته باشد که معلم بتواند همه چیز را دربارهی کودکان بیاموزد اما ضروری است که اطلاعات اولیه را در این زمینه داشته باشد. موضوع مهم‌تر از داشتن این اطلاعات دلسوزی و توجه معلم است، چون اگر معلم توجه کافی را به همه‌ی دانش‌آموزان داشته باشد و بتواند مشکل بچه‌ها را تشخیص دهد، می‌تواند با کمک دیگر همکاران مدرسه و یا حتی خانواده‌ها از گسترش مشکلات و آسیب‌های بعدی به دانش‌آموز جلوگیری کند.

باید توجه داشته باشیم که ما در این دوره از معلم انتظار درمان نداریم و مهم این است که بتواند با توجه و دقت در رفتار و اعمال بچه‌ها، در وهله‌ی اول دانش‌آموزانی را که احیاناً مشکلاتی دارند، شناسایی و معرفی کند و در درجه‌ی دوم به دانش‌آموزانی که ممکن است مشکل هم نداشته باشند، اما در برخی امور نیاز به کمک و راهنمایی دارند، توجه و کمک کند.

در هر صورت جمع‌بندی صحبت من این است که ما در هیچ شرایط و زمانی بی‌نیاز از گرفتن راهنمایی و مشاوره از صاحب‌نظران نیستیم و به‌خصوص در دوره‌ی ابتدایی بچه‌ها نیازمند توجه و کمک ما هستند.

